

نظام حقوق بشر اسلامی

نویسنده: حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد جواد ارسطو

به کوشش: سید عزیزالله موسوی | ویراستار: علی اکبر عبدالاحدی مقدم | مدیر اجرایی: مهدی نظری
انتشارات: مکت اندیشه | شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۲۵۵-۳-۶ | چاپ اول: بهار ۱۳۹۶
صفحه آرای: سید مهدی حسینی | شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه | قیمت: ۲۰,۰۰۰ تومان

سرشناسه: ارسطو، محمد جواد، ۱۳۲۴ - | عنوان و نام پدیدآور: نظام حقوق بشر اسلامی / تقریرات محمد جواد ارسطو | مشخصات نشر: قم: مکت اندیشه، ۱۳۹۶ | مشخصات ظاهری: ج. | شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۲۵۵-۳-۶ | موضوع: ارسطو، محمد جواد، ۱۳۲۴ - - وعظ | موضوع: حقوق بشر - - جنبه های مذهبی - - اسلام | موضوع: Human rights -- Religious aspects -- Islam | رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ن ۴۳ الف ۵ / BP۱۰/۵ | رده بندی دهویی: ۲۹۷/۰۸ | شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۸۳۲۶۲

شبکه ارتباط با مخاطب

دفتر مرکزی: قم . بلوار شهید صدوقی . کوچه ۵۶ . پلاک ۷۴ تلفن: ۰۵-۳۲۹۰۶۴۰۴-۲۵

پست الکترونیک: info@seratolmobin.com سایت: www.seratolmobin.com

■ فهرست

۱۷	دیباچه
۲۳	مقدمه
۲۴	الف) پیشینه اعلامیه جهانی حقوق بشر
۲۵	ب) الزام آوری یا عدم الزام آوری اعلامیه حقوق بشر
۲۵	۱. قوانین محدودکننده اعلامیه حقوق بشر
۲۷	۲. تفسیر اعلامیه حقوق بشر
۲۸	۳. هدف اعلامیه حقوق بشر
۲۹	۴. رویه کشورها در قبال اعلامیه حقوق بشر
۲۹	۵. مبانی الزام آوری اعلامیه جهانی حقوق بشر
۳۰	۵-۱. نظریه مبتنی بر قرارداد
۳۰	۵-۲. نظریه عرف بین المللی
۳۳	ج) مبانی و اندیشه های تأثیرگذار بر اعلامیه جهانی حقوق بشر
۳۴	د) پیشینه اعلامیه اسلامی حقوق بشر
۳۶	ه) مقایسه اجمالی بین اعلامیه جهانی حقوق بشر و اعلامیه حقوق بشر اسلامی
۳۶	۱. ارزش حقوقی

۲. تفاوت های محتوایی ۳۷
- ۲-۱. تساوی حقوقی ۳۷
- ۲-۲. آزادی مذهبی ۳۹
- ۲-۳. منشأ قدرت و حکومت ۴۱
- ۲-۴. مسأله برده داری ۴۲
- ۲-۵. مالکیت فکری ۴۴
- ۲-۶. حق مبارزه و مقابله با استعمار ۴۷
- ۲-۷. حق برخورداری از محیط پاک و به دور از مفسد اخلاقی ۴۸

مقدمه اعلامیه اسلامی حقوق بشر ۴۹

تبیین و تحلیل ماده اول ۵۵

متن و ترجمه ماده اول ۵۵

۱. وحدت خانوادگی انسان ها ۵۸

۱-۱. مفاد خانواده واحد بودن انسان ها ۵۸

۱-۲. دلایل خانواده واحد بودن انسان ها ۶۳

۱-۲-۱. قرآن کریم ۶۳

۱-۲-۲. روایات ۶۵

الف) روایات متضمن آیه شریفه ۶۵

ب) روایات شأن نزول آیه ۶۸

ج) روایات هم مضمون با آیه ۶۸

۲. عیال الله بودن مردم و لزوم نفع‌رسانی به آن‌ها ۷۰

- ۲-۱. مفاد عیال بودن مردم برای خداوند ۷۰
- ۲-۲. دلیل‌های عیال بودن مردم برای خداوند و لزوم نفع‌رسانی به عیال الله ۷۱
- ۲-۲-۱. نفع‌رسانی در آئینه «بسم الله الرحمن الرحيم» ۷۲
- ۲-۲-۲. عیال الله بودن مردم و لزوم نفع‌رسانی در روایات ۷۷
- نتیجه ۸۳

۳. مساوات در اصل تکلیف و مسؤولیت ۸۶

- ۳-۱. دلایل مساوات در اصل تکلیف و مسؤولیت ۸۶
- ۳-۱-۱. عقل ۸۷
- ۳-۱-۲. سیره عقلا ۸۹
- ۳-۱-۳. آیات ۹۰
- ۳-۱-۴. روایات ۹۴
- ۳-۲. گستره مساوات در اصل تکلیف و مسؤولیت ۹۵

۴. اصل مساوات (مساوات در برابر قانون) ۹۸

- ۴-۱. مفهوم اصل مساوات ۹۹
- ۴-۲. دلایل اصل مساوات ۱۰۱
- ۴-۲-۱. مساوات در اجرای حدود ۱۰۲
- ۴-۲-۲. مساوات در تقسیم اموال عمومی ۱۰۳
- ۴-۲-۳. مساوات در عاریه گرفتن از بیت المال ۱۰۴
- ۴-۲-۴. مساوات در تحمّل مشکلات ۱۰۶

- ۱۰۸. .... ۴-۲-۵. مساوات در حقوق
- ۱۰۹. .... ۴-۲-۶. مساوات در انسانیت
- ۱۰۹. .... ۴-۳. بیان مرحوم نایینی در زمینه اصل مساوات
- ۱۱۰. .... ۴-۳-۱. مساوات در عناوین مشترک
- ۱۱۱. .... ۴-۳-۲. مساوات در عناوین خاصه
- ۱۱۲. .... ۴-۴. لزوم مبارزه با موانع اجرای اصل مساوات

۵. اصل کرامت انسانی ۱۱۶

- ۱۱۷. .... ۵-۱. تعریف کرامت انسانی
- ۱۱۷. .... ۵-۲. انواع کرامت
- ۱۱۷. .... ۵-۳. ملاک کرامت انسانی
- ۱۲۰. .... ۵-۴. پیشینه بحث کرامت انسانی
- ۱۲۱. .... ۵-۵. دلایل قاعده کرامت انسانی
- ۱۲۲. .... ۵-۵-۱. آیه کرامت
- ۱۲۵. .... ۵-۵-۲. اهتمام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به کرامت انسانی
- ۱۲۵. .... الف) آیه اوصاف پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله
- ۱۲۷. .... ب) حدیث مکارم اخلاق
- ۱۲۷. .... ج) حدیث مرحمت
- ۱۲۸. .... ۵-۶. آثار فقهی قاعده کرامت
- ۱۳۰. .... ۵-۷. موارد نقض احتمالی قاعده کرامت انسانی
- ۱۳۱. .... ۵-۷-۱. مجازات های تحقیر کننده و کرامت انسانی
- ۱۳۲. .... الف) مراتب کرامت انسانی در روایات

- ب) عدم اختیار انسان در سلب کرامت خویش ۱۳۶
- ج) تقدیم کرامت جامعه بر کرامت شخص ۱۳۶
- ۵-۷-۲. جزیه و کرامت انسانی ۱۳۷
- الف) دلیل لزوم پرداخت جزیه ۱۳۷
۱. استظهار ناسازگار با کرامت انسانی ۱۳۸
۲. استظهار سازگار با کرامت انسانی ۱۳۸
- ب) عدم منافات جزیه با اصل کرامت ۱۴۱
- ۵-۷-۳. برده‌داری و کرامت انسانی ۱۴۲
- الف) اسلام و برده‌داری ۱۴۲
۱. دلایل مقطعی بودن برده‌داری ۱۴۴
- ۱-۱. حق تسلط آدمی بر نفس خویش ۱۴۵
- پرسش و پاسخ ۱۴۸
- ۱-۲. ضرورت پذیرش برده‌داری ۱۵۱
- ۱-۳. عدم مطلوبیت برده‌داری ۱۵۳
- ۱-۴. راهکارهای آزادی بردگان ۱۵۵
۲. شواهد مقطعی بودن برده‌داری ۱۵۶
- ۲-۱. روش‌های برده‌گیری در صدر اسلام ۱۵۶
- ۲-۲. تعامل با بردگان در اسلام ۱۵۸
- ۲-۳. رضایت‌الاهی در آزادی بردگان ۱۵۹
- ۲-۴. منتفی شدن موضوع برده‌داری ۱۶۰
- ب) رابطه برده‌داری و کرامت انسانی ۱۶۳
- ۵-۷-۴. مذمت برخی اقوام و کرامت انسانی ۱۶۶
- الف) مشکل سندی اخبار متضمن مذمت برخی اقوام ۱۶۹

- ب) مشکل دلالی اخبار متضمن مذمت برخی اقوام ۱۶۹
۱. احتمالات معنایی ۱۶۹
۲. ناسازگاری با مبانی کلامی امامیه ۱۷۳
۳. روایات متعارض با روایات مذمت برخی اقوام ۱۷۴
۴. ناسازگاری با آیات قرآن کریم ۱۷۸
- شواهد غیر قابل تخصیص و تقييد بودن آیات ۱۸۱
- ۵-۷-۵. ملعون خواندن بنی امیه و کرامت انسانی ۱۸۷
- الف) لعن بنی امیه در آیات و روایات ۱۸۷
- ب) تحلیل معنایی آیات و روایات لعن ۱۹۰
- ۵-۷-۶. لزوم اکرام سادات و قاعده کرامت انسانی ۱۹۱
- الف) مفاد روایات تکریم سادات ۱۹۲
- ب) تفسیر روایات تکریم سادات ۱۹۳
- ج) لزوم احترام سادات ۱۹۷
- د) معیار سیادت ۱۹۷
۱. ملاک سیادت در باب خمس ۱۹۷
۲. ملاک سیادت در لزوم اکرام ۱۹۹
- ۵-۷-۷. اخبار طینت و کرامت انسانی ۱۹۹
- الف) مفاد اخبار طینت ۲۰۰
- ب) مشکل سندی اخبار طینت ۲۰۳
- ج) مشکل دلالی اخبار طینت ۲۰۴
۱. ناسازگاری اخبار طینت با دلایل عقلی ۲۰۴
۲. ناسازگاری اخبار طینت با آیات قرآن کریم ۲۰۷
۳. ناسازگاری اخبار طینت با روایات دیگر ۲۰۹

۴. توجیهات اخبار طینت ۲۱۰

نتیجه ۲۱۶

تبیین و تحلیل ماده دوم ۲۲۳

۱. حق حیات ۲۲۵

۱-۱. دلایل فقهی حق حیات و عدم جواز تعدی به آن ۲۲۶

۱-۱-۱. فطری بودن حق حیات ۲۲۶

۱-۱-۲. مقتضای اصل کرامت ۲۲۷

۱-۱-۳. قرآن کریم ۲۲۸

۱-۱-۴. اولویت حفظ جان انسان نسبت به جان حیوان ۲۳۰

۱-۱-۵. حفظ مصلحت جان انسان ۲۳۴

۱-۱-۶. تأمین هدف خلقت ۲۳۶

۱-۱-۷. عدم سلطنت انسان بر حیات خویش ۲۳۷

۱-۱-۸. اولویت جان انسان نسبت به مال خودش ۲۴۰

۱-۲. تکلیف اشخاص حقیقی نسبت به پاسداری از حق حیات ۲۴۱

۱-۳. وظیفه حکومت و جامعه (اشخاصی حقوقی) نسبت به حق حیات انسان ۲۴۷

۱-۳-۱. دلایل فقهی تکلیف اشخاص حقوقی ۲۴۷

الف) لزوم انتظام جامعه ۲۴۸

ب) سیره عقلا ۲۵۰

ج) احکام مبتنی بر پذیرش شخصیت حقوقی ۲۵۱

د) احکام و تکالیف اجتماعی ۲۵۳

نتیجه ۲۵۶

- ۲۵۷..... ۲-۳-۱. عدم انحصار شخصیت حقوقی به موارد منصوص
- ۲۵۸..... الف) الغاء خصوصیت عرفیه قطعیه
- ۲۵۹..... ب) ارتکاز عقلا
- ۲۶۳..... ج) سیره عقلا
- ۲۶۵..... د) مستندات ولایت فقیه

۲. حرمت توسل به وسایل فنا کننده بشریت ۲۶۶

- ۲۶۷..... ۲-۱. حرمت استفاده از سلاح های کشتار جمعی
- ۲۶۸..... ۲-۱-۱. مقتضای اصل و قاعده اولی
- ۲۶۸..... الف) قرآن کریم
- ۲۷۳..... ب) روایات
- ۲۷۸..... ۲-۱-۲. حرمت اضرار به دیگری
- ۲۷۸..... الف) نهی از ضرر رساندن شوهران به زنان شان
- ۲۸۰..... ب) نهی از ضرر زدن والدین به کودکان شان
- ۲۸۱..... ج) قاعده لا ضرر و لا ضرار
- ۲۸۲..... ۲-۱-۳. حرمت مسموم کردن مناطق مسکونی دشمن
- ۲۸۶..... ۲-۱-۴. حرمت استفاده از سلاح های آتش زا
- ۲۸۹..... ۲-۱-۵. حرمت ترور
- ۲۹۲..... ۲-۱-۶. قاعده حرمت اعتدا
- ۲۹۲..... الف) قرآن کریم
- ۲۹۶..... ب) روایات
- ۲۹۸..... ج) نظریه فقیهان

- ۲-۲. تولید و نگاهداری سلاح‌های کشتار جمعی ۲۹۹
- ۲-۲-۱. ویژگی‌های سلاح‌های کشتار جمعی ۳۰۰
- ۲-۲-۲. دلایل حرمت تولید سلاح‌های کشتار جمعی ۳۰۲
- الف) حرمت افساد فی الارض ۳۰۲
- ب) حرمت نزدیکی به امور وسوسه‌انگیز ۳۰۴
- ج) انحصار منافع سلاح‌های کشتار جمعی در امور حرام ۳۰۹
- د) لزوم وفای به عقد ۳۱۰
- ۲-۲-۳. مؤیدات حرمت تولید و نگاه‌داری سلاح‌های کشتار جمعی ۳۱۱
- الف) پاسخ‌هایی به تهدید قابیل ۳۱۲
- ب) نیستن آب توسط امیرالمؤمنین به روی لشکر معاویه ۳۱۳
- ۲-۲-۴. دلایل جواز تولید سلاح‌های کشتار جمعی ۳۱۴
- الف) وجوب اعداد قوا ۳۱۴
- ب) قاعده نفی سبیل ۳۱۶

۳. لزوم پاسداری از ادامه حیات بشری ۳۱۹

- ۳-۱. حرمت اضرار به حیات بشری ۳۲۰
- ۳-۱-۱. حرمت افساد فی الارض ۳۲۱
- ۳-۱-۲. طریق اولویت ۳۲۶
- الف) حرمت قتل انسان ۳۲۶
- ب) حرمت إسقاط جنین و نطفه ۳۲۷
- ج) قاعده لاضرر ۳۲۹
- د) حرمت اضرار به حیوانات و محیط زیست ۳۳۰

- ۳۳۰..... (۱) قرآن کریم
- ۳۳۲..... (۲) روایات
- ۳۳۶..... ۳-۲. وجوب پاسداری از حیات بشری
- ۳۳۶..... ۳-۲-۱. لزوم حفظ جان انسان
- ۳۳۷..... ۳-۲-۲. مقتضای لطف و رحمت بی‌کران الهی
- ۳۳۸..... الف) استدلال عقلی
- ۳۳۹..... ب) استدلال نقلی
- ۳۴۲..... ۳-۲-۳. ملازمه تشریح و تکوین
- ۳۴۳..... الف) استدلال عقلی
- ۳۴۳..... ب) استدلال نقلی
- ۳۴۷..... نکته اول
- ۳۵۰..... نکته دوم
- ۳۵۶..... ۳-۳. لزوم پاسداری از ادامه حیات بشری

۴. حق مصونیت جسمی انسان..... ۳۵۷

- ۳۵۸..... ۴-۱. حرمت ایراد آسیب‌های جسمی به انسان
- ۳۵۸..... ۴-۱-۱. قرآن کریم
- ۳۵۹..... ۴-۱-۲. روایات
- ۳۶۲..... ۴-۱-۱. قاعده لا ضرر
- ۳۶۲..... ۴-۱-۲. تشریح احکام قصاص، دیات و اروش
- ۳۶۳..... الف) قصاص
- ۳۶۴..... ب) دیات

۳۶۵.....	ج) آروش
۳۶۸.....	۴-۲. لزوم حمایت دولت از حق ایمنی اشخاص از آسیب‌های جسمی
۳۶۹.....	۴-۲-۱. حسبی بودن حق مصونیت جسمی انسان
۳۷۰.....	الف) مفهوم امور حسبی
۳۷۲.....	ب) دلایل مشروعیت امور حسبی
۳۷۳.....	ج) متصدی امور حسبی
۳۷۴.....	۱) اختصاص اداره امور حسبی به فقیهان
۳۷۶.....	۲) عدم اختصاص اداره برخی از امور حسبی به فقیهان
۳۷۹.....	۴-۲-۲. پیش‌گیری از آسیب‌های جسمی
۳۸۱.....	۴-۲-۳. مجازات زیان‌کار
۳۸۱.....	۴-۲-۴. حمایت از آسیب‌دیده

■ دیباچه

«حقوق بشر» تعبیر زیبایی است که شیفتگان بسیاری دارد و بی تردید، یکی از پر کاربردترین اصطلاحات دنیا در چند دهه اخیر می باشد. اندیشمندان زیادی در مورد آن، تأمل کرده اند و نشست های داخلی و بین المللی فراوانی در خصوص آن، تشکیل شده و کتاب ها و مقالات بی شماری در این موضوع به رشته تحریر درآمده و مواد قانونی زیادی به منظور پاسداری از آن، تدوین شده و به تصویب رسیده است.

حقوق بشر در زمان حاضر، چنان مقبولیت یافته که به یکی از مهمترین دغدغه های دولت ها تبدیل گشته و محکی برای سنجش حقانیت آن ها شده است.

در این میان، اعلامیه جهانی حقوق بشر که در زمان تصویبش در سال ۱۹۴۸ میلادی، به تصریح تدوین کنندگان آن، یک سند غیرالزام آور تلقی می شد که بیانگر آرمان های حقوق بشری بود، به تدریج بر اثر استنادات مکرر دولت ها به مفاد آن در دعاوی بین المللی، به یک سند معتبر جهانی تبدیل شد که از

دیدگاه برخی حقوقدانان، معاهده‌ای است که برای تمامی کشورهای امضاء کننده اش، الزام‌آور می‌باشد و از دیدگاه بعضی دیگر، به یک عرف بین‌المللی تبدیل شده است که برای همه کشورها - حتی اگر آن را امضاء نکرده باشند - الزام‌آور دانسته می‌شود.

اگرچه برخی از صاحب نظران معتقدند که اعلامیه جهانی حقوق بشر را باید دستاورد عقلانیت بشر در زمان حاضر دانست بدین معنی که تکامل عقل بشری، انسان را به تدوین و پذیرش حقوق مذکور در این اعلامیه، رهنمون شده است و لذا مخالفت با این اعلامیه را باید مخالفت با حکم عقل یا سیره عقلانیت دانست، ولی شواهد متعددی بر خلاف این مدعا وجود دارد که مانع پذیرش آن می‌شود چرا که:

اولاً از ۵۶ کشور عضو سازمان ملل متحد در زمان تصویب این اعلامیه، ۸ کشور به آن، رأی ممتنع دادند پس تصویب اعلامیه با اجماع عقلاء جهان همراه نبود؛

و ثانیاً تدوین‌کنندگان اعلامیه، دولت‌های پیروزمنند جنگ جهانی دوم بودند و دول مغلوب در این مورد، نقشی نداشتند؛

و ثالثاً دیدگاه اندیشمندان مسلمان (که در کمترین ارزیابی، باید آن را دیدگاه گروه بزرگی از عقلاء بشر دانست) به هیچ وجه در این اعلامیه، انعکاس نیافته است؛

و رابعاً تدوین اعلامیه، تحت تأثیر اعلامیه حقوق بشر و شهروند فرانسه و اندیشه حکیمان قرن هجدهم اروپا نظیر روسو، مونتسکیو، لاک و همچنین پاره ای از تعالیم مسیحیت بوده است؛

جهت خرید آنلاین نسخه چاپی یا دانلود نسخه الکترونیکی به سایت

www.smcsi.ir

مراجعه

و یا با شماره ۰۲۵-۳۲۹۰۶۴۰۴ تماس حاصل فرمایید.